



1. Organ kolegialny

1.1. Sprawozdanie z działalności Rady IPN

W związku z wejściem w życie ustawy z 29 kwietnia 2016 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r., poz. 749) uległa skróceniu kadencja powołanej w 2011 r. Rady IPN, która pracowała w składzie: prof. Andrzej Chojnowski, prof. Antoni Dudek, prof. Andrzej Friszke, dr Antoni Kura, dr hab. Grzegorz Motyka, dr hab. Artur Mudrecki, prof. Bolesław Orłowski, prof. Andrzej Paczkowski i prof. Tadeusz Wolsza.

W roku sprawozdawczym pracami Rady kierował Antoni Dudek, a zastępcami przewodniczącego byli: Andrzej Friszke, Artur Mudrecki i Tadeusz Wolsza. Do chwili wygaśnięcia mandatu Rada odbyła 8 posiedzeń, w których oprócz członków Rady uczestniczyli: Prezes IPN dr Łukasz Kamiński lub delegowani przez niego przedstawiciele, którzy informowali o bieżących sprawach Instytutu oraz odpowiadali na pytania i interpelacje. W zależności od tematu obrad w posiedzeniach uczestniczyli dyrektorzy lub wicedyrektorzy odpowiednich pionów Instytutu oraz pracownicy merytoryczni. W trakcie posiedzeń m.in.: przyjęto sprawozdanie z działalności Rady za rok 2015 (7 stycznia); zapoznano się z realizacją Centralnych Projektów Badawczych (28 stycznia i 18 lutego): „Ziemie polskie pod okupacją 1939–1945”, „Zagłada Żydów na ziemiach polskich”, „Polska emigracja polityczna 1939–1990”, a także „Aparat bezpieczeństwa wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców”; omówiono: „Informację o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w okresie 1 stycznia 2015 r. – 31 grudnia 2015 r.” (17 marca) oraz złożone zgodnie z art. 24a ustawy o IPN, przez dr. Łukasza Kamińskiego, prezesa IPN sprawozdanie z działalności Instytutu za 2015 r., które przyjęto jednogłośnie (7 kwietnia); przyjęto (17 marca) stanowisko dotyczące projektu ustawy o zmianie ustawy o IPN zgłoszonego przez grupę posłów Prawa i Sprawiedliwości oraz uchwałę w sprawie zasad i trybu przeprowadzenia konkursu na stanowisko Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, na który nie zgłosił się żaden kandydat. Podczas posiedzeń omówiono także: sytuację powstałą w związku z przejściem przez IPN dokumentów będących w posiadaniu gen. Czesława Kiszczaka (18 lutego), ankietowe badanie, jak postrzegany jest pion archiwalny IPN przez użytkowników korzystających z zasobu archiwalnego Instytutu oraz wysłuchano informacji prezesa IPN na temat ostatnich działań pionu śledczego (3 marca). Rada podjęła także uchwałę w sprawie stanowiska dotyczącego przyjęcia do zasobu archiwalnego Instytutu dokumentów osobowych źródeł informacji Milicji Obywatelskiej (7 kwietnia). Ponadto omówiła (28 kwietnia) sytuację i podjęła stosowne działania będące wynikiem ogłoszenia przez przewodniczącego Rady 24 marca 2016 r. konkursu na stanowisko Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej. Przyjęła (przy jednym głosie wstrzymującym się) uchwałę w sprawie terminu zgłaszania kandydatów na stanowisko Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, a podczas ostatniego posiedzenia (19 maja) odbyła dyskusję podsumowującą swoją pięcioletnią działalność oraz podjęła w tej sprawie, niejednogłośnie (przy trzech głosach wstrzymujących), stanowisko: „Kończąc z woli Parlamentu RP działalność przed upływem kadencji, Rada Instytutu Pamięci Narodowej pragnie

przypomnieć zasady i wartości, którymi się kierowała w minionych latach. Instytut Pamięci Narodowej traktowaliśmy jako dobro wspólne państwa polskiego, instytucję ponadpartyjną, służącą całemu narodowi, powołaną do dokumentowania historii Polski przede wszystkim w epoce, której granice wyznaczają lata 1939–1990. Wykonując nasze ustawowe zadania, dbaliśmy o to, aby bieżące konflikty polityczne nie przenosiły się na działalność IPN, a w toczonych w Instytucie dyskusjach o przeszłości obecne były różne wrażliwości i punkty widzenia. Staraliśmy się też tworzyć klimat poszanowania różnych racji oraz wysokiego poziomu podejmowanych badań i działań edukacyjnych. Łączyły nas następujące pryncypia, wyznaczające ramy aktywności IPN:

- uznanie prawa Polski do niepodległości i afirmacja postaw niepodległościowych;
- przekonanie, że poszanowanie życia ludzkiego i praw człowieka, niszczonego przez totalitaryzmy, powinny być nadrzędnym kryterium oceniania przeszłości;
- szacunek dla polskiej historii, który wymaga mówienia prawdy nawet wtedy, gdy jest ona niewygodna;
- przeświadczenie, że relacje z innymi narodami należy budować, opierając się na prawdzie, ale bez ignorowania ich wrażliwości;
- świadomość, że ludzkie wybory były w trudnej przeszłości skomplikowane, należy więc zachować umiar w ferowaniu wyroków.

Dążyliśmy do tego, aby skutecznie realizowane były zadania nałożone na IPN w ustawie, w tym w jej preambule, mówiącej o badaniu struktur i systemu represji oraz ich ofiar, którym należne jest moralne zadośćuczynienie. W minionych latach systematycznie obserwowaliśmy i wspieraliśmy ogromną pracę, jaką wykonano w archiwum IPN, m.in. przez udoskonalenie inwentarzy, co umożliwia szybsze udostępnianie materiałów archiwalnych zdeponowanych w Instytucie. Godne uznania są też rezultaty pracy historyków zatrudnionych w IPN, które znalazły wyraz w licznych publikacjach naukowych, jak również edukatorów, skutecznie docierających z wiedzą historyczną do szerokich kręgów społeczeństwa, w tym zwłaszcza do młodzieży. Staraliśmy się, aby pion lustracyjny, działając ściśle w granicach nakreślonych przez prawo, realizował swoją misję bez wielkiego rozgłosu, ale skutecznie. Do jego osiągnięć należy także systematyczna rozbudowa katalogów osób represjonowanych, funkcjonariuszy aparatu bezpieczeństwa oraz osób zajmujących kierownicze stanowiska partyjne i państwowe w epoce PRL. Monitorowaliśmy działalność pionu śledczego Instytutu, który zajmował się zbrodniami systemów totalitarnych popełnionych na narodzie polskim, choć ograniczenia ustawowe nie pozwoliły na właściwe wykorzystanie jego potencjału. Kontrolowaliśmy, a jednocześnie w niezbędnym zakresie wspieraliśmy bardzo szeroko rozwiniętą działalność IPN na arenie międzynarodowej, a także współpracę Instytutu z organizacjami społecznymi, w tym zwłaszcza ze środowiskami kombatanckimi oraz środowiskami akademickimi. Wszystko to przyczyniło się do wzmocnienia prestiżu Instytutu.

Działalność IPN w minionym pięcioleciu była – co potwierdzają wyniki badań opinii publicznej – bardzo dobrze oceniana przez większość Polaków, a uczestnicy licznych delegacji zagranicznych interesujących się organizacją i metodami działania Instytutu podkreślali, że cieszy się on także uznaniem w innych państwach zmagających się z trudnym dziedzictwem przeszłości. Za wszystkie te dokonania, za pracę nacechowaną profesjonalizmem i ofiarnością, Rada pragnie podziękować pracownikom Instytutu z jego Prezesem dr. Łukaszem Kamińskim na czele.

Staraliśmy się, aby działalność IPN cechowała solidność i wiarygodność, które są niezbędne dla budowania prestiżu Instytutu i kształtowania właściwych postaw obywatelskich wobec przeszłości. Pragniemy wierzyć, że powyższe zasady zostaną zachowane, a nowe władze Instytutu, przed którymi nowelizacja ustawy stawia wiele trudnych zadań, dokonają obiektywnej oceny dotychczasowego dorobku IPN. W szczególności mamy nadzieję, że postanowione już zmiany w strukturze Instytutu – w tym podział pionu edukacji publicznej – nie staną się przyczyną odejścia cenionych pracowników.

Wyrażamy nadzieję, że – niezależnie od bieżących i przyszłych podziałów politycznych – IPN pozostanie istotną wartością w polskim życiu publicznym”.